

УДК 72. 01

к. арх. Козакова О.М.,
olena.kozakova.arch@gmail.com, orcid.org/0000-0003-0593-266X,
к. арх., доцент Кузьміна Г.В.,
a.v.kuz@ukr.net, orcid.org/0000-0002-6100-7690,
Київський національний університет будівництва і архітектури

СПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНОЮ ПРОЦЕСІВ ВТРУЧАННЯ В МІСЬКИЙ ПРОСТІР

Розглядається роль людини та специфіка сприйняття нею, як головним реципієнтом, оточуючого міського середовища. Висвітлюються поширені сьогодні підходи до формування та вдосконалення існуючого міського простору.

Ключові слова: міський простір, архітектура, емоційний вплив, реципієнт, психоемоційне відчуття.

Соціальний феномен міста досліджували Р. Арнхейм, О. Барановський, О. Беляєв, М. Бархін, В. Бутигін, В. Владіміров, О. Гутнов, Б. Латинін, І. Морозов, Т. Саверенська, І. Смолвар, І. Фомін та ін. Особливості впливу архітектури та міського простору на емоційний та психологічний стан реципієнта досліджувала ціла низка науковців: В. Антонов, О. Гутнов, В. Глазичев, О. Раппапорт, та ін.

Окрім праць профільних науковців, варто відмітити доробок мера бразильського міста Курітіба - Ж. Лернера, архітектора, який разом із однодумцями домігся перетворення Курітіби із занедбаного мегаполіса на процвітаюче місто [1]. Автор проводить паралелі між урбаністичними заходами покращення міського простору із китайською медичною практикою голковколювання. Таким чином, Ж. Лернер акцентує необхідність подекуди зовсім мінімалістичного втручання в середовище міста, яке може гарантувати позитивний результат. «Хороша акупунктура - це, власне, заохотити людей вийти на вулицю, створити місця зустрічей і найважливіше - зробити так, щоб кожна міська функція стала каталізатором їхньої взаємодії. Скажімо, транспортний термінал не конче має бути схожий на залізничний вокзал, він також може бути чудовим місцем зустрічі» [1, с.56].

Поширеною є думка, що місто - це, перш за все, люди, які в ньому мешкають. З цим можна погоджуватись, сперечатись, дискутувати. Проте, важко заперечити той факт, що міський простір стосується, впливає на людей та їх сприйняття оточуючого середовища. Місто - унікальний динамічний феномен [2]. Іншими словами, міський простір, а точніше контекст - це «все,

що відбувається», як писав філософ Людвіг Вітгенштайн у своєму Логіко-філософському трактаті. Іконніков писав, що цільна архітектурна форма відображає її здатність організації та існування в контексті середовища та культури [3]. Дійсно, важко виокремити єдиний формотворчий суб'єкт, який є домінуючим в процесі організації міського контексту. Через комплексність, єдине що залишається, це класифікація, виявлення взаємозв'язків та закономірностей. Л.Мемфорд казав, що «місто - це місце максимальної концентрації потенціалу і культури громади» [4, с.36]. Архітектура практично завжди розвивалась в єдиній площині із загальним пізнанням світу та, як і всяке мистецтво, опиралась на весь культурний контекст [5, с.5]. Дана стаття має на меті розглянути яким чином в комплексному підході до вирішення проблем розвитку міського простору імплементовано (або ж ні) аспект сприйняття людиною досліджуваних просторів на психоемоційному рівні.

Міське середовище, громадський простір на те і є громадським, щоб залучати громаду, бути платформою, майданчиком, де б містяни могли здійснювати різноманітні напрямки своєї діяльності. Динамічний світ не стоїть на місці. Час рухається невпинно, технології, що є актуальними сьогодні, вже завтра будуть застарілими. Не потрібно бути фахівцем певної галузі аби помітити процеси, спрямовані на підтримку ініціатив з боку, як цілих громад, так і окремих осіб, націлених на покращення умов життя в містах, забезпечення рівних прав усім, розвиток демократичних підвалин розвитку суспільства, тобто усього того, на чому базується сталий розвиток не лише міста у його архітектурно-планувальному вимірі, а скоріше міського простору, де кожен почуватиметься комфортно та захищено.

Метою проектування архітектурно-просторового середовища (АПС) в його психологічній площині є, в першу чергу, не вразити чи пригнітити замовника, а скоріше вступити в діалог із користувачем, пробуджуючи його таким чином до взаємодії [6, с.8]. Було сформульовано систему архітектурно-просторових потреб, яка включає в собі: - семантику середовища (потреба в змістовній орієнтації); - задоволення пізнавальних потреб в АПС; - естетичні потреби в гармонізації середовища; - потреба в раціональній організації всіх аспектів АПС; - емоційно-психологічні потреби у взаємодії із середовищем; - потреби в екологічності середовища та забезпечення здорової життєдіяльності; - безпекова потреба [6, с.13-14].

XXI ст. демонструє поширення масової культури завдяки руйнуванню кордонів (подекуди фізичному) між країнами, посиленню трансатлантичних зв'язків та швидкості поширення та сприйняття інформації. Сьогодні аби бути в курсі останніх новин світу немає потреби виходити з дому, головне - це наявність доступу до Інтернету. Урбанізація не стоїть осторонь в даному

процесі, тому ми стаємо свідками уніфікації підходів, стихійності та, як наслідок, хаотичності втручання в міський контекст [4, с.5].

Попри величезну кількість досліджень механізмів та процесів сприйняття архітектури та міського середовища людиною, в результаті яких виявлено увесь можливий спектр причинно-наслідкових факторів впливу на психоемоційний стан реципієнта, негативне втручання в усталений архітектурний контекст міста не втратило своєї сили.

Чи існує гранична межа втручання в міський контекст, перетнувши яку, баланс порушується і починають відбуватись неконтрольовані процеси, які так і чи інакше, відчуває на собі людина? Невиважене, заангажоване втручання в архітектурний контекст міста призводить до негативного впливу на останній. При цьому, масштаб втручання може варіюватися від загальноміського до локального. Подібне штучне втручання спричиняє «шумові» накладки, які мають свій специфічний вплив залежно від масштабу «ураження». Яскраві кольори, декоративні об'єкти значних об'ємів, завантаженість шляхів комунікації, засилля хаотичними торговельними ятками підземних переходів, прилеглих територій громадських будівель і споруд, таких як метро та ін., надмірна кількість неконтрольованої зовнішньої реклами, яка останнім часом доповнилась аудіо варіаціями (Рис.1) [7]. Згідно з правилом Міллера (7 ± 2): люди можуть побачити та сприйняти як дещо самостійне не більше 7 елементів одразу [3, с.53]. Надзвичайно прикро спостерігати, як архітектуру нищать рекламою (Рис.2).

Архітектурне середовище виникає тоді, коли людина усвідомлює себе соціальною істотою [8]. В. Глазичев пише, що міське архітектурне середовище сприймається діючим в ньому індивідом, тобто архітектура сприймається шляхом образу дій який корелюється з образом простору [9, с.18]. Зміни усталеного порядку архітектурного простору відображаються у зміні шляхів, меж територій та зон діяльності людини, змінюється радіус дистанцій та межі особистих просторів пішоходів; змінюється характер поведінки людей від напруженого до розсіяного, що призводить до втрати концентрації та уваги; в пропорційно та масштабно виваженому просторі людина відчуває свою діяльність, спираючись на відчуття захищеності [7].

Людина створила середовище, яке в свою чергу впливає на неї. Низка стрес-факторів, з якими стикається сучасна людина, а саме: надлишок інформації, потреба у прийнятті великої кількості рішень, індивідуальний рівень адаптації, обмеження свободи вибору та свободи дій, культурні норми поведінки, фізична та психологічна дистанція, перенаселення, коли ролей менше ніж людей - усе це призводить до соціального напруження [6, с.56].

Рис.1. Вул.Вадима Гетьмана (м.Київ), зупинка громадського транспорту «Вул.Виборзька». Завантаженість простору зупинки МАФами, рекламою.

Рис.2. Будинок по вул..Вадима Гетьмана. За рекламою ледь сприймається фасад. Ліпний карниз та інші декоративні елементи не прочитуються.

Перебільшення візуальної виразності середовища призводить до втрати гостроти сприйняття останнього [9, с.40]. Архітектурний досвід, як і будь який-інший, базується на сприйнятті та переживанні тому є пасивним [10, с.12].

Сьогодні можна виявити таких основних «гравців», залучених до процесів розвитку міського простору: державні інституції (НДІ, ВУЗ, проектні інститути, профільні департаменти органів місцевої та центральної влади), світові фонди, інституції, які підтримують місцеві організації, що працюють у зазначеному полі (UNDP, GIZ, SECO, KADIE, WNISEF та ін..) та громадські організації або окремі активісти, яким не байдуже, що відбувається довкола та який вплив це матиме на їх життя. Здавалося б, в кожній із зазначених сфер відбуваються процеси, спрямовані на покращення ситуації, що склалась. На різних етапах цей розвиток то прогресує, то сповільнюється, залежно від зовнішніх факторів, вплив яких доволі часто передбачити майже неможливо. Менше з тим, при, так би мовити, різновекторності усього процесу, досягти єдності бачень та думок вдається далеко не завжди. І причин цьому може бути безліч.

Звісно, позитивні кроки в напрямку покращення міських просторів відбуваються, є, навіть, результати таких кроків, як от ліквідація МАФів, благоустрій територій та ін. На додаток до цього, дозволяє вбачати позитивні перспективи в даній сфері створення Агенцій розвитку міст, як, наприклад, це зроблено в м. Миколаїв. Також, позитивним є запровадження вже другий рік поспіль, Громадського бюджету участі, де містяни виносять на голосування свої проекти, які мають на меті покращення життя в містах загалом. Ефективна співпраця профільних інституцій, організацій, окремих громадян та влади, ймовірно, стане запорукою прогресивних змін.

Література:

1. Лернер Ж. Акупунктура міста / Жайме Лернер. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. – 160 с.
2. Стецюк І.І. Соціокультурні принципи гармонійної трансформації міського середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх. наук : спец. 18.00.01 "Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури" / Стецюк Ірина Ігорівна – Київ, 2016. – 23 с.
3. Иконников А.В. Художественный язык архитектуры / А. В. Иконников. – Москва: Искусство, 1985. – 175 с.
4. Посацький Б.С. Основи урбаністики : навч. посібник для студ. базового напрямку "Архітектура". . Ч. 2. Розпланування та забудова міст / Б.С. Посацький ; Нац. ун-т "Львівська політехніка". - Львів : Львівська політехніка, 2001. - 243 с. : іл.
5. Добрицына И.А. От постмодернизма - к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии / И. А. Добрицына., 2013. – 470 с.
6. Шилин В.В. Архитектура и психология. Краткий конспект лекций. – Н. Новгород: Нижегород. гос. архит.-строит. унт, 2011. – 68с.
7. Титов А.Л. Организация архитектурной среды и поведение человека : дис. канд. арх. наук : 18.00.01 / Титов Александр Леонидович – Екатеринбург, 2004. – 121 с.

8. Вержбицкий Ж.М. Архитектурная культура. Искусство архитектуры как средство гуманизации «второй природы». - СПб.: Ардис-Консалт, 2010. – 136 с.

9. Вырва А.Ю. Восприятие архитектурных объектов городскими жителями: субъективно-семантический анализ : дис. канд. псих. наук : 19.00.01 – Обща / Вырва Арина Юрьевна – Москва, 2017. – 287 с.

10. Пучков А.А. Пространственные окрестности теории архитектуры. Опыты архитектурной жестикюляции и культурный контекст / А.А. Пучков ; под общ. ред. Н.М. Дёмина; М-во Украины по делам стр-ва и архитектуры, НИИ архитектуры и градостроительства. - К.:НИИТИАГ, 1994. - 83 с.

к. арх. Козакова Е.Н., к. арх. доцент Кузьмина А.В.,
Киевский национальный университет строительства и архитектуры

ВОСПРИЯТИЕ ЧЕЛОВЕКОМ ПРОЦЕССОВ ВМЕШАТЕЛЬСТВА В ГОРОДСКОЕ ПРОСТРАНСТВО.

В статье рассматривается роль человека и специфика восприятия ним, как главным реципиентом, окружающей городской среды. Освещаются распространенные сегодня подходы к формированию и усовершенствованию существующего пространства города.

Ключевые слова: городское пространство, архитектура, эмоциональное влияние, реципиент, психо-эмоциональное восприятие.

PhD Kozakova O.M., PhD, associate professor Kuzmina H.V.,
Kyiv National University of Construction and Architecture

HUMAN' PERCEPTION OF THE INTERFERENCE INTO THE URBAN SPACE PROCESSES.

The article deals with the role of a person and the specificity of his/her perception of the urban environment. The current perceptions of formation and improvement of the existing urban space are described.

Key words: urban space, architecture, emotional influence, recipient, psycho-emotional feeling.